

Landelijke Klachtencommissie voor het openbaar en het algemeen toegankelijk onderwijs

(mr. J.P.L.C. Dijkgraaf, drs. D.J. Duyvis, mr. N. Gunes)

Uitspraaknr. 01.030-01.031-01.032

Datum:

7 mei 2001

Onveilige eeromgeving in de klas doordat leerkracht veelvuldig over seks praat en lijfelijk omgaat met zijn leerlingen; gegrond; PO.

De klacht

De ouders van drie leerlingen van een openbare basisschool klagen erover dat de groepsleerkracht van groep 7/8 hun dochters seksueel intimideert en daardoor een onveilige sfeer in de klas creëert.

Visie van partijen

De ouders van A brengen naar voren dat zij dit schooljaar pas de opmerkingen van hun dochter dat de groepsleerkracht het steeds over seks heeft, serieus hebben genomen en daarnaar hebben doorgevraagd. Dit kwam nadat hun dochter te kennen gaf naar een andere school te willen en zij wat de leerkracht had gezegd thuis herhaald had, hetgeen bizarre en morbide verhalen waren. Toen ook klasgenootjes bij hun thuis hiervan bevestiging gaven, schrokken de ouders ervan dat zij tot dan toe niet hadden ingezien dat hun dochter bloot stond aan intimiderend gedrag. De leerkracht stelt geen grenzen aan de kinderen en neemt zelf ook geen grenzen in acht bij de voorbeelden aangaande seksuele praktijken die tijdens de les de revue passeren.

De groepsleerkracht veroorlooft zich bovendien nu en dan ongepaste grapjes.

De moeder van B bevestigt de ervaringen van ouders A en voegt eraan toe dat de leerkracht ook over pornosites op internet praat en niet schroomt daarvan de namen te onthullen. Tevens heeft hij in bijzijn van leerlingen de gebrekkige werking van internetfilters gedemonstreerd, waardoor een leerling getuige is geweest van een zaadlozing in de mond van een vrouw.

Haar dochter zegt dat de leerkracht nu eenmaal zo is en dat je dan gewoon je oren dicht moet stoppen. De moeder vindt echter dat haar dochter zich niet gedwongen moet voelen haar oren dicht te houden om haar eigen grenzen te bewaken.

De ouders van C geven aan dat ook hun dochter thuis is gekomen met dezelfde verhalen en heeft laten merken zich onveilig te voelen door de wijze waarop er over seks gepraat wordt. Zij heeft haar ouders gevraagd of er geen manier is om kinderen te krijgen zonder seks. Ook zegt zij dat de leerkracht er geen acht op slaat dat zij niet door hem aangeraakt wenst te worden, terwijl er wel altijd geknuffeld wordt. Zij heeft aangegeven geen les van deze leerkracht meer te willen hebben.

Daarnaast beklagen de ouders van C zich erover dat de groepsleerkracht ook bij het normale onderwijs telkens terugkeert naar het onderwerp seks. Zo heeft hij bijvoorbeeld over breuken gezegd: het is net als bij mensen, onder de riem mag je er niet aankomen, boven de riem wel. De groepsleerkracht vindt het onjuist dat het bevoegd gezag de klachten naar de LKC heeft doorgeleid, zonder dat de ouders daarom hadden gevraagd. Door een gelijktijdige behandeling

van de drie klachten verkeert hij bovendien in het nadeel.

Tegen het verwijt dat hij zonder grenzen over seks praat brengt de groepsleerkracht in dat hij zich bij zijn lesgeven laat leiden door de vragen van leerlingen.

Deze klas spreekt veel over seks en de leerkracht heeft dat al eens bij de directeur onder de aandacht gebracht, die het met hem eens was. Het is nu eenmaal zo dat kinderen via televisie en internet met allerhande onderwerpen in aanraking komen, die ouders eigenlijk verre van hen willen houden, maar wat niet mogelijk is.

Van de voorbeelden tijdens zijn lessen, die de ouders naar voren hebben gebracht, nuanceert de leerkracht er een aantal. Sommige kwamen uit de kinderen zelf, andere gaf hij als aanvulling op wat de kinderen, o.a. over seks met dieren en verwondingen bij seks, naar voren hadden gebracht. Hij beoogde hen daarmee te waarschuwen voor zelf experimenteren.

Niettemin erkent de leerkracht dat hij in die opzet niet geslaagd is en in ieder geval in een met name genoemde les te expliciet is geweest. Hij was onvoorbereid op die les en heeft er pas achteraf de benaming 'seksuele voorlichting' aan gegeven.

Inderdaad heeft hij een internetfilter getest en daarbij de assistentie van leerlingen gevraagd.

Het werkte goed en dus is het door moeder B gestelde over een vertoonde zaadlozing absoluut niet waar. De leerkracht beaamt het voorbeeld over de breuken, maar hij heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij dit zo doet. Collega's en directie zijn hiermee bekend en hem is nooit gezegd dat het anders zou moeten. Ook communiceert hij liefelijk met de leerlingen, hetgeen hij de ouders ook ronduit zegt. Is er een kind niet van gediend, dan kan het dat tegen hem zeggen en houdt hij er verder rekening mee.

Overwegingen van de Commissie

Ontvankelijkheid

De Commissie heeft begrepen dat het bevoegd gezag de klachten naar de Commissie heeft doorgestuurd zonder hiervoor toestemming aan de desbetreffende ouders te hebben gevraagd. De Commissie stelt vast dat de ouders zich akkoord hebben verklaard met het indienen van hun klacht bij de Commissie door hun reactie op het starten van de behandeling door de Commissie en door het verstrekken van nadere informatie. De Commissie heeft tevens enkele ouders reeds voor de zitting en allen tijdens de zitting expliciet gevraagd of zij aangemerkt wilden worden als klagers, waarop door alle ouders bevestigend is geantwoord. De Commissie ziet daarom geen reden de ouders niet-ontvankelijk te verklaren.

De Commissie heeft ook geen aanleiding gezien de ouders gescheiden van elkaar te horen, daar zij allen dezelfde klacht en onderbouwing hebben ingediend jegens de leerkracht en een gezamenlijke behandeling naar het oordeel van de Commissie zijn belang niet schaadt.

De klacht

De Commissie constateert dat de leerkracht een zogenaamde 'associatieve' methode van lesgeven hanteert. Het verloop van de lessen wordt hierbij voor een belangrijk deel bepaald door de vragen van de leerlingen. De leerkracht probeert naar vermogen op alle vragen van de leerlingen een antwoord te geven. Voor leerlingen is dit een aantrekkelijke manier van lesgeven. Het risico van deze methode is echter dat de lessen een vlucht kunnen nemen en een ongewenste kant op kunnen gaan. Om dit te voorkomen dient een leerkracht onder andere grenzen te kunnen stellen aan het gedrag en de wensen van de leerlingen en aan zijn eigen gedrag. De leerkracht moet altijd het verloop van de interactie blijven bepalen. Naar het oordeel van de Commissie blijkt uit de gebeurtenissen van 21 februari 2001 dat deze

leerkracht deze grenzen niet heeft gesteld en het verloop van de interactie niet heeft bepaald.

De ouders hebben een reeks voorbeelden gegeven van uitlatingen en gedragingen van de leerkracht op 21 februari en daarvoor. De leerkracht heeft hiervan een aantal erkend en een aantal ontkend. De Commissie zal de voorbeelden die volgens de leerkracht niet door hem zijn gezegd of niet hebben plaatsgevonden bij haar overwegingen buiten beschouwing laten. Dit wil niet zeggen dat de Commissie het met de leerkracht eens is dat de weersproken voorbeelden zich niet hebben voorgedaan. Zij maken slechts geen deel uit van de grondslag van het door de Commissie te geven oordeel, omdat de erkende uitlatingen en gedragingen op zichzelf al voldoende gewicht hebben om het oordeel van de Commissie te kunnen dragen. Naar aanleiding van een vraag van een leerling over DNA heeft de les een inhoud gekregen die door de leerkracht achteraf is bestempeld als een les seksuele voorlichting. Uit de beschrijving van deze les blijkt dat hij zich bij zijn les inderdaad heeft laten leiden door de vragen van leerlingen en daarbij geen grenzen heeft gesteld aan datgene dat door de leerlingen is gezegd en datgene dat hij zelf heeft ingebracht.

De leerkracht heeft onder meer de voorbeelden gegeven over:

- de keizerin van China die zich de hele dag tussen haar benen liet likken door een eunuch;
- een poesje in een vagina dat dood gaat;
- mensen die een kaars in hun anus of vagina stoppen, waarna die operatief moeten worden verwijderd;
- een jongen wiens penis klem zat in het afvoerputje;
- de onschuldige namen van seks-internetsites.

De Commissie neemt het de leerkracht erg kwalijk dat hij in ieder geval tijdens de bewuste les van 21 februari de grenzen van het toelaatbare uit het oog heeft verloren en zich door de voorbeelden van de leerlingen en zichzelf heeft laten meeslepen. De Commissie is van oordeel dat dergelijke voorbeelden niet thuis horen in de onderwijspraktijk. Zij dragen bij aan een verkeerde, wellicht schadelijke, beeldvorming over seksualiteit. Een beeldvorming waar juist in een periode dat kinderen hun seksuele identiteit beginnen te ontwikkelen voorzichtig mee moet worden omgegaan. De leerkracht had zich dat terdege dienen te realiseren.

De leerkracht heeft aangegeven dat er op 21 februari sprake was van een incident. De Commissie constateert dat de leerkracht:

- elk jaar het voorbeeld over de keizerin van China geeft;
- breuken uitlegt met de opmerking over verboden gebied onder de riem;
- waarschijnlijk wel eens tegen een leerling zegt: Gisteravond sprak je wel anders.

Dit is voor de Commissie een aanwijzing dat er geen sprake is van een incident maar dat de leerkracht in zijn verhalen regelmatig gebruik maakt van seksueel getinte opmerkingen. Daarmee heeft de leerkracht op zijn minst bijgedragen aan het instandhouden van het door hem geschetste oversekste klimaat in de bovenbouw.

In dit verband merkt de Commissie tevens op, dat zij niet begrijpt waarom voor het testen van een internetfilter de aanwezigheid van leerlingen noodzakelijk was. Door dit te doen heeft de leerkracht het risico gelopen leerlingen bloot te stellen aan pornografische afbeeldingen. Dat had hij nooit mogen doen.

De leerkracht heeft verklaard dat hij een leerkracht is die op lijfelijke wijze met de leerlingen communiceert. De Commissie vindt een warme, spontane houding van een leerkracht te prijzen, zeker in het primair onderwijs. Zij is wel van oordeel dat een leerkracht voorzichtig dient te zijn met lichamelijk contact met leerlingen. Lichamelijk contact dient in principe functioneel te zijn en mag niet misverstaan kunnen worden. Als de situatie daartoe aanleiding

geeft zijn meelevende, bemoedigende en troostende aanrakingen zeker geoorloofd. Zorgvuldigheid is hierbij echter geboden; niet elke leerling stelt er prijs op. De leerkracht heeft aangegeven dat hij met zijn lichamelijke benadering stopt, zodra hij een signaal krijgt dat de leerling het niet prettig vindt. De Commissie is van oordeel dat de leerkracht zijn handelen niet moet laten bepalen door de signalen en initiatieven van leerlingen. Een leerkracht moet ook op dit punt zelf zijn grenzen stellen en zijn verantwoordelijkheid nemen. Op het moment dat de leerkracht signalen van een leerling krijgt heeft hij al een grens overschreden. De leerkracht heeft aangegeven dat hij een aantal malen van kinderen signalen heeft gekregen dat zij zijn aanpak niet op prijs stelden. Naar de mening van de Commissie had dit bij de leerkracht moeten leiden tot enige zelfreflectie en tot aanpassing van zijn handelen. Hier is de Commissie niets van gebleken. Op grond van bovenstaande overwegingen is de Commissie van oordeel dat de leerkracht een onveilige sfeer in de klas heeft gecreëerd die schadelijk is voor de leerlingen. De Commissie acht daarmee het onderdeel van de klacht waarin de ouders stellen dat de leerkracht een onveilige sfeer in de klas creëert, gegrond.

De ouders hebben er tevens over geklaagd dat de leerkracht hun dochters seksueel intimideert. Bij de beoordeling van dit klachtonderdeel maakt de Commissie gebruik van de definitie van seksuele intimidatie zoals die in de Arbeidsomstandighedenwet is neergelegd. Artikel 1 lid 3 sub e van deze wet stelt dat er onder meer sprake is van seksuele intimidatie bij ongewenst seksueel verbaal en non-verbaal gedrag dat tot gevolg heeft dat er een intimiderende, vijandige of onaangename werkomgeving (in dit geval leeromgeving) wordt gecreëerd. De Commissie merkt op dat er bij dergelijk gedrag geen sprake hoeft te zijn van een bewuste strategie van de 'dader' om specifieke personen seksueel te intimideren. Zij acht ook niet aannemelijk gemaakt dat de leerkracht een dergelijke strategie heeft gehanteerd. De Commissie heeft hierboven al uitgesproken van oordeel te zijn dat de leerkracht een onveilige sfeer in de klas heeft gecreëerd. Dat was het gevolg van de diverse, aan seks gerelateerde, opmerkingen van de leerkracht. De dochters van tenminste twee van de klagers hebben na 21 februari 2001 aangegeven dat zij geen les van de leerkracht meer wilden hebben vanwege de sfeer in de klas. De sfeer, die mede werd veroorzaakt door de opmerkingen van de leerkracht, werd door hen blijkbaar als onaangenaam ervaren. Naar het oordeel van de Commissie hadden de leerlingen met recht reden de sfeer als onaangenaam te ervaren, daar deze sfeer volgens de Commissie onveilig en schadelijk was. De Commissie stelt op grond van het bovenstaande vast dat het gedrag van de leerkracht valt binnen de hierboven gegeven definitie van seksuele intimidatie en komt derhalve tot het oordeel dat dit onderdeel van de klacht gegrond is.

Ten aanzien van de te adviseren maatregelen

De leerkracht heeft gesteld dat er zich in de bovenbouw een probleem voordoet met betrekking tot het denken en praten over seks door leerlingen. Het bevoegd gezag zou bezig zijn met het ontwikkelen van een plan om aan de oplossing van dit probleem te werken. De Commissie adviseert het bevoegd gezag om, ook indien het probleem niet zou spelen, de vormgeving van de seksuele voorlichting op school kritisch te bekijken. Het bevoegd gezag zou hierbij onder meer gebruik kunnen maken van de kennis die aanwezig is bij het Nationaal Instituut voor Gezondheidsbevordering en Ziektepreventie (NIGZ) te Woerden. De Commissie heeft geconstateerd dat de leerkracht een methode van lesgeven hanteert die tot gevolg heeft dat lesstof niet altijd op het geplande tijdstip en in de juiste context wordt behandeld. De Commissie betwijfelt of de leerkracht de risico's van deze methode onderkent.

De leerkracht is daarnaast niet in staat gebleken om grenzen te stellen aan de leerlingen en aan zichzelf. De leerkracht heeft in dit verband aangegeven dat hij andere normen en waarden heeft dan de ouders. Dit laatste houdt echter naar het oordeel van de Commissie niet in dat de leerkracht zijn normen en waarden kan laten prevaleren bij het onderwijs aan hem toevertrouwde leerlingen. De Commissie adviseert het bevoegd gezag om zorg te dragen voor begeleiding van de leerkracht op bovenstaande punten.

De Commissie heeft in voorgaande overwegingen aangegeven het aannemelijk te vinden dat de leerkracht in zijn lessen veelvuldig seksueel getinte opmerkingen maakt. De leerkracht zal dit in het vervolg moeten laten. De Commissie adviseert het bevoegd gezag zorg te dragen voor een indringende supervisie om dit te bewerkstelligen.

Het oordeel van de Commissie

De Commissie komt op grond van bovenstaande overwegingen tot de conclusie dat de klacht gegrond is.

Advies aan het bevoegd gezag

Advies

De Commissie adviseert het bevoegd gezag:

1. Zich te laten informeren over de vormgeving van de seksuele voorlichting op school. Indien deze vormgeving niet goed is zal het bevoegd gezag stappen moeten ondernemen deze te verbeteren;
2. Zorg te dragen voor begeleiding van de leerkracht op het gebied van
 - een planmatige aanpak van zijn lessen en
 - inzicht in zijn pedagogische aanpak.Hierbij dient in ieder geval aandacht te worden besteed aan het niveau van de kinderen en aan het verkrijgen van inzicht in de betekenis van het verschil tussen de normen en waarden van zichzelf en van ouders;
3. Zorg te dragen voor een indringende supervisie om te bezien of de leerkracht in staat is les te geven zonder seksueel getinte opmerkingen;
4. Die maatregelen te nemen die noodzakelijk zijn om herhaling te voorkomen;
5. Het advies van de Commissie op te nemen in het personeelsdossier van de leerkracht.